

39. Shirinian, T. (2023). Feminist pedagogies on the front lines: Struggling against a mine, struggling against patriarchy. *Gender & Society*, 37(5), 727–749.
40. Stern, M. J., & Axinn, J. (2017). *Social welfare: A history of the American response to need* (9th ed.). New York: Pearson Educational.
41. Stoliaryk, O., & Semigina, T. (2024). Working with ex-combatants in Ukraine: Implications for local and international social work academia. *Journal of Human Rights and Social Work*, 9, 453–463.
42. Freie Universität Bozen. (2025). *Syllabus / Course description «Social work in historical, inter- and transnational contexts»*.
<https://webservices.scientificnet.org/rest/uisdata/api/v1/coursedescriptions/84301>
43. Morley, C., Ablett, P., Noble, C., & Cowden, S. (Eds.). (2020). *The Routledge handbook of critical pedagogies for social work*. London: Routledge.
44. Wright, K. C., Carr, K. A., & Akin, B. A. (2021). The whitewashing of social work history: How dismantling racism in social work education begins with an equitable history of the profession. *Advances in Social Work*, 21(2/3), 274–297.

**ТЕХНОЛОГІЇ МЕДІАЦІЇ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Коляда Наталія, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-7743-7831

E-mail: koliada_n@ukr.net

Дубосару Віолетта, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0009-0003-3383-7667

E-mail: violettazagoruyko@gmail.com

Коляда Тетяна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-9202-1196

E-mail: tetianakoliada@ukr.net

У статті на основі аналізу теорії і практики охарактеризовано особливості технології медіації як напрям професійної підготовки соціальних працівників. Авторами акцентовано на важливості медіації як потужного інструменту зниження соціальної напруги в умовах війни, що сприяє налагодженню діалогу між різними соціальними групами, допомагає уникати ескалації конфліктів і підтримує соціальну згуртованість. Теоретично обґрунтовано, що для ефективного впровадження медіації в Україні необхідна комплексна робота держави, громадського сектору та міжнародних партнерів, спрямована на підготовку фахівців, популяризацію методів медіації та створення механізмів її застосування в кризових ситуаціях. Насамперед, підготовка конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи, здатних професійно надавати соціальні послуги.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, соціальні послуги, медіація, медіатор, технології медіації, комунікація, конфлікт.

**MEDIATION TECHNOLOGIES AS A DIRECTION
OF PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS**

Koliada Nataliia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-7743-7831

E-mail: koliada_n@ukr.net

Dubosaru Violetta, PhD student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0009-0003-3383-7667

E-mail: violettazagoruyko@gmail.com

Koliada Tetiana, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID 0000-0002-9202-1196

E-mail: tetianakoliada@ukr.net

The article, based on the analysis of theory and practice, describes the features of mediation technology as a direction of professional training of social workers.

A key systemic element in the implementation of the state's social policy is social work. Therefore, an important component of this system is the training of competitive social work specialists who are able to solve complex specialized tasks and applied problems of the social sphere, primarily in the provision of social services. In the list of basic social services that social workers professionally provide, an important role is assigned to mediation as an extrajudicial voluntary, confidential, structured procedure, during which the parties, with the help of a mediator, try to prevent the emergence or resolve the conflict through negotiations.

The authors emphasize the importance of mediation as a powerful tool for reducing social tension in war conditions, which contributes to establishing dialogue between different social groups, helps to avoid the escalation of conflicts and supports social cohesion.

It is theoretically substantiated that for the effective implementation of mediation in Ukraine, comprehensive work of the state, the public sector and international partners is necessary, aimed at training specialists, popularizing mediation methods and creating mechanisms for its application in crisis situations. First of all, training competitive social work specialists capable of professionally providing social services.

It has been established that the successful use of mediation technology can be a key factor in the restoration of Ukrainian society in the conditions of and after the war.

Prospects for further research are the justification of the technological features of providing social mediation services as an important component of the rehabilitation program for various categories of the population in need of social assistance.

Key words: social work, social worker, social services, mediation, mediator, mediation technologies, communication, conflict.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одна з потреб сучасного суспільства – свідоме управління соціальними процесами з метою оптимізації їх функціонування, що виводить на рівень найбільш актуальних проблему впровадження інновацій у процес технологізації та визначення алгоритму функціонування соціальних інститутів, що «забезпечує набуття здобувачами навичок і компетентностей, направлених на досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй» (2015 р.) [10].

Ключовим системним елементом в реалізації соціальної політики держави є соціальна робота – процес «визначення й надання допомоги тим, хто її потребує (індивідам, групам, сім'ям) щодо сприяння вирішенню їх життєвих проблем (економічних, медичних, медико-соціальних, правових, психолого-педагогічних, інформаційно-консультативних та інших) з метою відновлення, поліпшення чи самоспонування самовідновлювати та самополіпшувати власні здатності до життєдіяльності» (Т. Семигіна) [11, с. 15; 12, с. 28].

Тому, важливою складовою в цій системі є підготовка конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціальної сфери, насамперед, з надання соціальних послуг.

Професійна підготовка соціальних працівників здійснюється відповідно до низки вітчизняних та міжнародних документів: стандартів вищої освіти, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» № 1341 від 23.11.2011 р. (зі змінами 2020 р.), Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG 2015), Національного класифікатора України, Класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327 (зі змінами 2024 р.), положень про освітні програми закладів освіти та наукових установ; Global Standards for Social Work Education and Training: International Association of Schools of Social Work (IASSW), International Federation of Social Workers (IFSW, 2020), Quality

guidelines for Phd programs in social work (2023, Group for the Advancement of Doctoral Education in Social Work, GADE), Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (2015); та ін.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [2] в переліку базових соціальних послуг, які професійно надають соціальні працівники, важливу роль відведено медіації як «позасудовій добровільній, конфіденційній, структурованій процедурі, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» (Закон України «Про медіацію») [1].

Про важливість консультативної, комунікативної складової підготовки соціальних працівників в цілому та технології медіації як актуального напрямку професійної діяльності фахівців соціальної сфери свідчить зміст основних документів, що визначають державний запит на підготовку таких фахівців – стандартів вищої освіти зі спеціальності 231 «Соціальна робота», з 2024 р. – спеціальності І 10 Соціальна робота та консультування (відповідно до оновленого переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, узгодженого з Міжнародною стандартною класифікацією освіти) [4; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки фахівців соціальної сфери, формування професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників досліджується такими науковцями, як О. Караман, О. Кравченко, Н. Левченко, Ж. Петрович, В. Поліщук, Т. Семигіна, Г. Слюзанська, С. Чернета та ін. З-поміж інших заслуговують дослідження особливостей підготовки конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи та консультування, які здатні розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціальної сфери в цілому та формування технологічних компетентностей з надання соціальних послуг, зокрема, медіації.

Мета статті – на основі аналізу теорії і практики охарактеризувати особливості технології медіації як напрямку професійної підготовки соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З-поміж основних вимог, що визначені зовнішньою та внутрішньою системою забезпечення якості вищої освіти до мети освітніх програм з підготовки фахівців та програмних результатів навчання, виокремлюємо такі: можливість досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти; врахування вимог відповідних професійних стандартів (за наявності); врахування потреб заінтересованих сторін; врахування тенденцій розвитку науки і спеціальності; врахування тенденцій розвитку ринку праці, галузевого та регіонального контексту; врахування досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм [6].

Мета професійної підготовки соціальних працівників визначена, насамперед, стандартом вищої освіти за спеціальністю, спрямована на формування у здобувача освіти здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи та консультування і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Наприклад, відповідно до ОПП «Соціальна робота та консультування» її мета – «підготовка конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи та консультування, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціальної сфери (надання соціальних послуг (інформування, консультування, посередництво, соціальна профілактика, догляд та виховання, соціальний супровід, кризове втручання, соціальна адаптація, інтеграція та реінтеграція, реабілітація та ін.)) або у процесі навчання, у тому числі управління соціальними процесами та процесами, що мають місце в індивідуальному розвитку особистості, який передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується

комплексністю та невизначеністю умов, та зорієнтованих на подальшу фахову самоосвіту, що відповідає місії університету: навчання – дослідження – громадське служіння» (ОПП «Соціальна робота та консультування» (ОС «бакалавр»), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини) [5].

Відповідно ключовим елементом у підготовці конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи та консультування, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми соціальної сфери, є формування технологічних компетентностей з надання соціальних послуг, зокрема, медіації.

У контексті професійної підготовки соціальних працівників технології соціальної роботи слід розглядати, по-перше, як сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку та оптимального функціонування суспільства; по-друге, як сукупність форм, методів прийомів та способів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками з метою забезпечення оптимальної реалізації завдань соціальної роботи. Зокрема, забезпечення їх поглибленими знаннями щодо інноваційних технологій соціальної роботи в Україні та за кордоном, вміннями та практичними навичками соціальної роботи з різними категоріями клієнтів, компетентностями, що відповідають професійним та індивідуальним інтересам здобувачів вищої освіти.

З-поміж основних завдань освітніх компонентів професійного циклу підготовки соціальних працівників:

- оволодіння знаннями щодо теоретичних основ технологій соціальної роботи, інновацій у соціальній роботі, особливостей міжнародної соціальної роботи;
- удосконалення практичних навичок в галузі соціальної роботи (здатності до ініціювання та втілення інновацій для інтеграції науки і практики, розв'язання суспільно значущих проблем у галузі соціальної роботи, умінь здобувачів розробляти та впроваджувати технології соціальної роботи);
- застосування технологій соціальної роботи в контексті практичної професійної діяльності та наукового дослідження;
- набуття знань і компетентностей, що відповідають професійним та індивідуальним інтересам здобувачів вищої освіти.

В системі підготовки майбутніх фахівців у галузі соціальної роботи поруч із традиційними виокремлюємо інноваційні технології, з-поміж яких – технології медіації.

Медіація – це «позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів; медіація – це різновид переговорів, що відбуваються за підтримки спеціально навченого посередника» [9]. Питання щодо правових засад та порядку проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципів медіації, статусу медіатора, вимог до його підготовки визначаються Законом України «Про медіацію» [1].

Сучасна Україна перебуває на одному із найскладніших історичних етапів. Війна спричинила масштабні соціальні трансформації, зростання рівня напруги в суспільстві та конфлікти різного рівня – від міжособистісних до національних: «У результаті повномасштабного вторгнення РФ в Україну у нашому суспільстві збільшилась частка деяких категорій спорів. Серед них, наприклад, транскордонні сімейні спори, в яких обидві сторони – громадяни України. Передусім, медіація, є доцільним способом вирішення таких категорій спорів. Також нині все більш актуальними стають спори, що пов'язані з військовою службою, мобілізацією тощо. У всіх цих сферах присутній високий рівень емоційної напруги. Для уникнення ескалацій, емоційного, психологічного навантаження на учасників конфлікту варто звернути увагу на медіацію як ефективну процедуру врегулювання конфліктів» [3].

У цих умовах особливого значення набувають інструменти, здатні знизити градус соціальної напруги та сприяти відновленню суспільної злагоди. Одним з таких інструментів є медіація. Цей метод альтернативного вирішення конфліктів дозволяє знаходити конструктивні рішення без застосування сили та сприяє соціальній згуртованості.

Війна спричинила розрив соціальних зв'язків між людьми через евакуацію, зміни місця проживання, втрати та травми. Це призвело до зростання напруги у суспільстві, конфліктів між різними групами населення, а також до труднощів у комунікації та адаптації людей до нових умов. Використання медіації дозволяє відновлювати довіру та спільну роботу на рівні місцевих громад, сприяє вирішенню суперечок мирним шляхом та створює основу для соціальної згуртованості. Завдяки діалогу, взаєморозумінню та компромісу медіація допомагає людям знайти спільні рішення, мінімізувати соціальну напругу та сприяти стабільності в суспільстві.

Медіація може бути використана для мирного вирішення суперечок, зокрема у зонах бойових дій або в постраждалих регіонах. Це дозволяє уникнути ескалації насильства, яке може погіршити гуманітарну ситуацію, спричинити нові жертви та збільшити руйнацію інфраструктури. В умовах війни навіть малі конфлікти можуть швидко перерости у великі спалахи насильства, що має катастрофічні наслідки для мирних жителів. Медіатор, виступаючи як нейтральна сторона, здатен допомогти сторонам конфлікту зрозуміти наслідки насильства і знайти альтернативні шляхи для вирішення спірних питань. Крім того, медіація може полегшити доступ до гуманітарної допомоги, оскільки допомагає організувати діалог між різними групами та організаціями, зокрема між урядовими структурами, гуманітарними організаціями та місцевими громадами. Це дозволяє забезпечити більш ефективну координацію допомоги та зменшити ймовірність того, що гуманітарні ресурси будуть використані неправомірно або неефективно.

Через зміну соціальної динаміки та зростання конкуренції за ресурси між місцевими жителями та переселенцями можуть виникати напруженість і непорозуміння. Це спричиняє зростання соціальної напруги, оскільки обидві групи можуть відчувати страх втрати життєвих ресурсів, таких як їжа, вода, доступ до медичних послуг чи робочих місць. Переселенці, часто вразливі через стрес і травму, можуть стикатися з неприязню або недовірою з боку місцевого населення, яке вже пережило труднощі війни та економічної нестабільності. Медіація допомагає знайти компроміси, враховуючи інтереси обох сторін. Посередники створюють платформу для конструктивного діалогу, де кожна сторона може висловити свої переживання, потреби та побоювання. Важливо, щоб медіатор підкреслював спільні інтереси – наприклад, безпеку, стабільність і доступ до ресурсів для обох груп. Такий підхід допомагає зняти стрес і напруження, а також зменшити упереджене ставлення, яке може виникати в умовах конкуренції за обмежені ресурси.

Бойові дії та повернення з фронту супроводжуються серйозними психологічними наслідками (ПТСР, депресія, тривожність, агресія, труднощі з адаптацією до мирного життя). Ці стани можуть призводити до серйозних конфліктів у сім'ях та громадах, оскільки ветерани часто відчують труднощі у відновленні зв'язків із близькими, адаптації до цивільного життя і пошуку нової ролі в суспільстві. Це також може впливати на їхню здатність ефективно функціонувати в соціальних та професійних сферах. Медіація може бути ефективним інструментом підтримки для адаптації військових до мирного життя, оскільки вона надає можливість безпечного простору для вираження емоцій та думок. Посередники можуть допомогти ветеранам розвивати навички комунікації та вирішення конфліктів, що дасть їм можливість краще взаємодіяти з родинами, друзями та колегами. Вони також можуть допомогти сім'ям та громадам зрозуміти психоемоційний стан ветеранів і розвивати співчуття та підтримку.

Крім того, медіація дозволяє створити діалог між ветеранами та їхніми близькими, де кожна сторона може відкрито говорити про свої переживання та страхи. Це дозволяє зменшити напруженість і запобігти ескалації конфліктів, а також допомагає сторонам знаходити спільні шляхи до відновлення взаєморозуміння та підтримки. Медіація може також бути важливою частиною програми реабілітації ветеранів, включаючи соціальну інтеграцію та адаптацію до нових умов життя.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, медіація є потужним інструментом зниження соціальної напруги в умовах війни. Вона сприяє налагодженню діалогу між різними соціальними групами, допомагає уникати ескалації конфліктів і підтримує соціальну згуртованість. Для ефективного впровадження медіації в Україні необхідна комплексна робота держави, громадського сектору та міжнародних партнерів, спрямована на підготовку фахівців, популяризацію методів медіації та створення механізмів її застосування в кризових ситуаціях. Насамперед, підготовка конкурентоспроможних фахівців з соціальної роботи, здатних професійно надавати соціальні послуги.

Успішне використання технології медіації може стати ключовим фактором у відновленні українського суспільства в умовах та після війни. Перспективами подальших досліджень є обґрунтування технологічних особливостей надання соціальної послуги медіації як важливої складової програми реабілітації різних категорій населення, які потребують соціальної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про медіацію». 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 12.03.2025)
2. Закон України «Про соціальні послуги». 17 січня 2019 року N 2671-VIII, зі змінами. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T192671?an=344> (дата звернення: 30.01.2025)
3. Медіація в Україні: на порозі нового етапу розвитку. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/pravo_justice/573234_mediatsiya_ukraini_porozi_novogo.html (дата звернення: 13.03.2025).
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021» № 1625 від 19.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-24#Text> (дата звернення: 03.03.2025)
5. ОПП «Соціальна робота та консультування» (ОС «бакалавр»), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/%D0%b1%D0%b0%D0%ba%D0%b0%D0%bb%D0%b0%D0%b2%D1%80-12/> (дата звернення: 03.03.2025)
6. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_686_%D0%B2%D1%96%D0%B4_15052024_%D0%B4%D0%BE%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9_1.pdf (дата звернення: 03.03.2025)
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» №1021 від 20.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2025)
8. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 557 від 24.04.2019 р. URL: <https://surl.li/ctrhrv> (дата звернення: 30.03.2025).
9. Про медіацію: що таке медіація, медіатор – Mediation.ua. *Українська Академія Медіації: медіація в Україні*. URL: <https://mediation.ua/pro-mediacyu> (дата звернення: 15.03.2025).

10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України. 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 03.03.2025)
11. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
12. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом: Метод. посібник для проведення курсів підвищення кваліфікації / Ред. Семигіна Т. В. Київ: Вид. дім «КиєвоМогилянська академія», 2006. С. 28

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro mediatsiiu». 16 lystopada 2021 roku № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (data zvernennia: 12.03.2025)
2. Zakon Ukrainy «Pro sotsialni posluhy». 17 sichnia 2019 roku N 2671-VIII, zi zminamy. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T192671?an=344> (data zvernennia: 30.01.2025)
3. Mediatsiia v Ukraini: na porozh novoho etapu rozvytku. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/pravo_justice/573234_mediatsiya_ukraini_porozh_novogo.html (data zvernennia: 13.03.2025).
4. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro osoblyvosti zaprovadzhennia zmin do pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity, zatverdzhennykh postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2024 roku № 1021» № 1625 vid 19.11.2024 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1833-24#Text> (data zvernennia: 03.03.2025)
5. OPP «Sotsialna robota ta konsultuvannia» (OS «bakalavr»), Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/%d0%b1%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d1%80-12/> (data zvernennia: 03.03.2025)
6. Polozhennia pro akredytatsiiu osvitnikh prohram, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_686_%D0%B2%D1%96%D0%B4_15052024_%D0%B4%D0%BE%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9_1.pdf (data zvernennia: 03.03.2025)
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro vnesennia zmin do pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity» № 1021 vid 20.08.2024 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 03.03.2025)
8. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 «Sotsialna robota» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 557 vid 24.04.2019 r. URL: <https://surl.li/ctrhrv> (data zvernennia: 30.0.2025).
9. Pro mediatsiiu: shcho take mediatsiia, mediator – Mediation.ua. Ukrainska Akademiia Mediatsii: mediatsiia v Ukraini. URL: <https://mediation.ua/pro-mediacyu> (data zvernennia: 15.03.2025).
10. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy. 30 veresnia 2019 roku № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (data zvernennia: 03.03.2025)
11. Semyhina T. Suchasna sotsialna robota. Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu, 2020. 275 s.
12. Sotsialna robota z liudmy, yaki zhyvut iz VIL/SNIDom: Metod. posibnyk dlia provedennia kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii / Red. Semyhina T. V. Kyiv: Vyd. dim «KyievoMohylianska akademiia», 2006. S. 28